

EF niet op de afspraak: autisme

Kris Evers

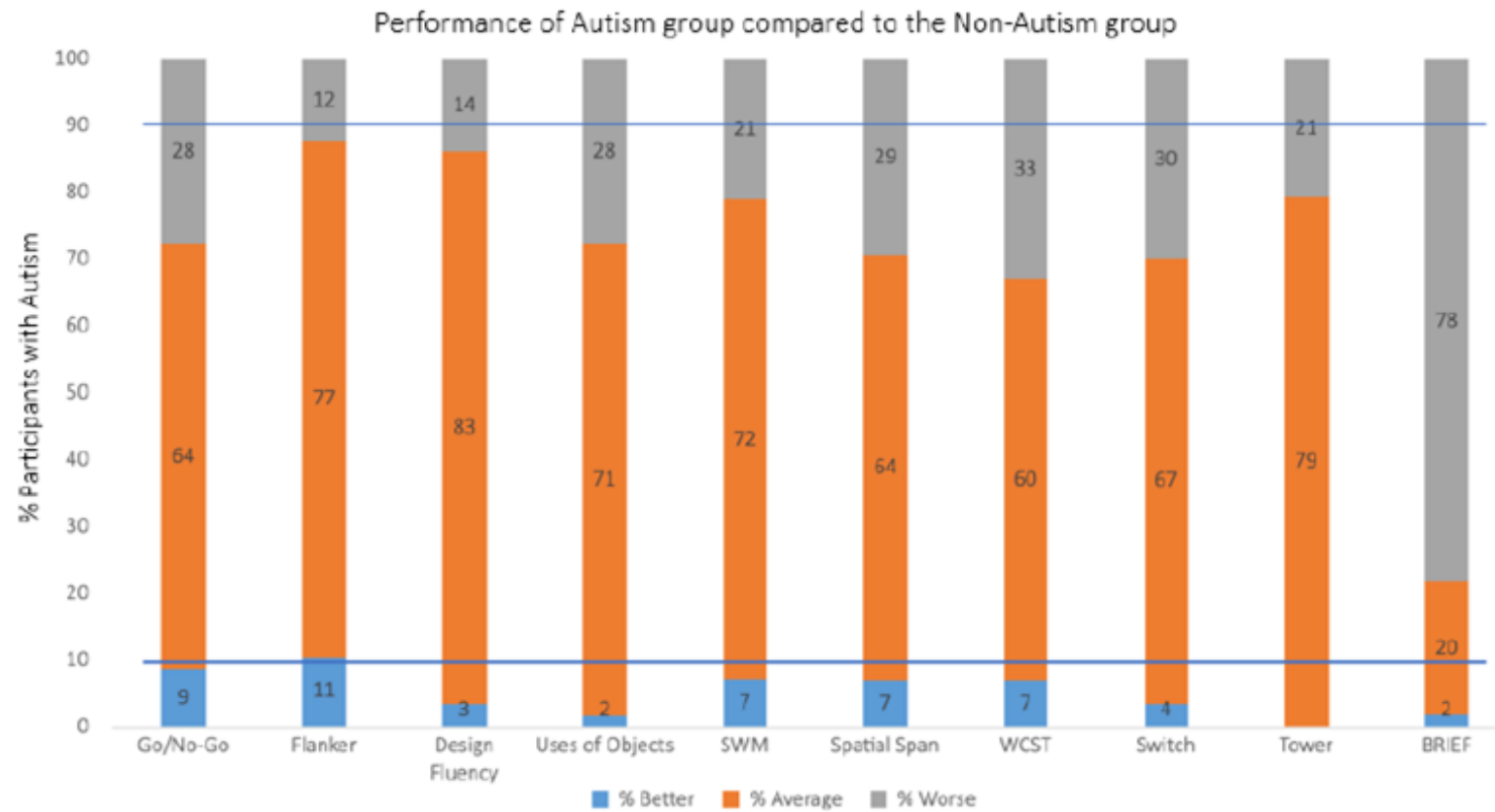
Universitair Psychiatrisch Centrum KU Leuven – Z.Org KU Leuven,
Expertisecentrum Autisme (ECA) Leuven & Hasselt

KU Leuven, Gezins- en Orthopedagogie & Leuven Autism Research (LAuRes)

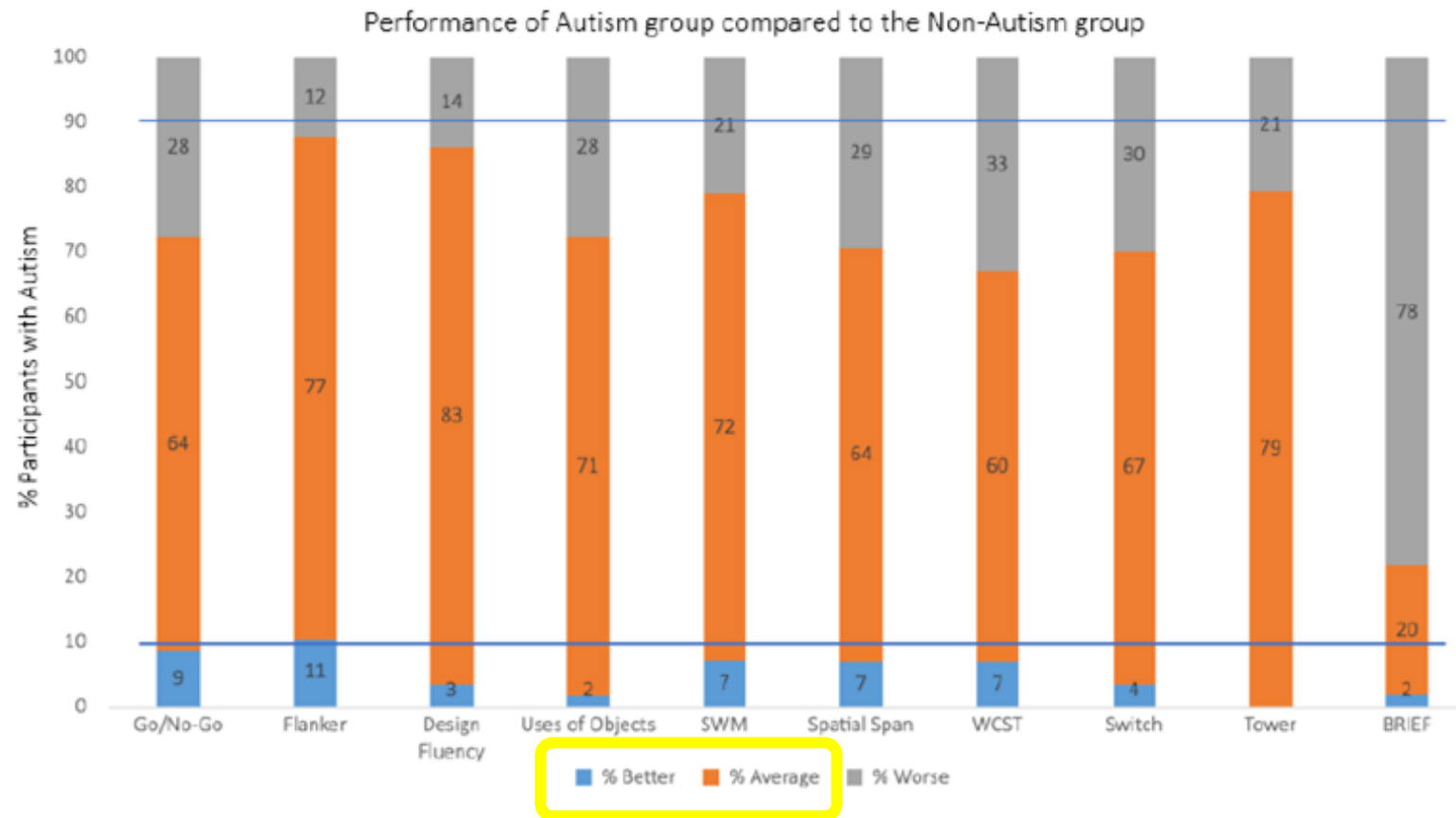
EF en autisme

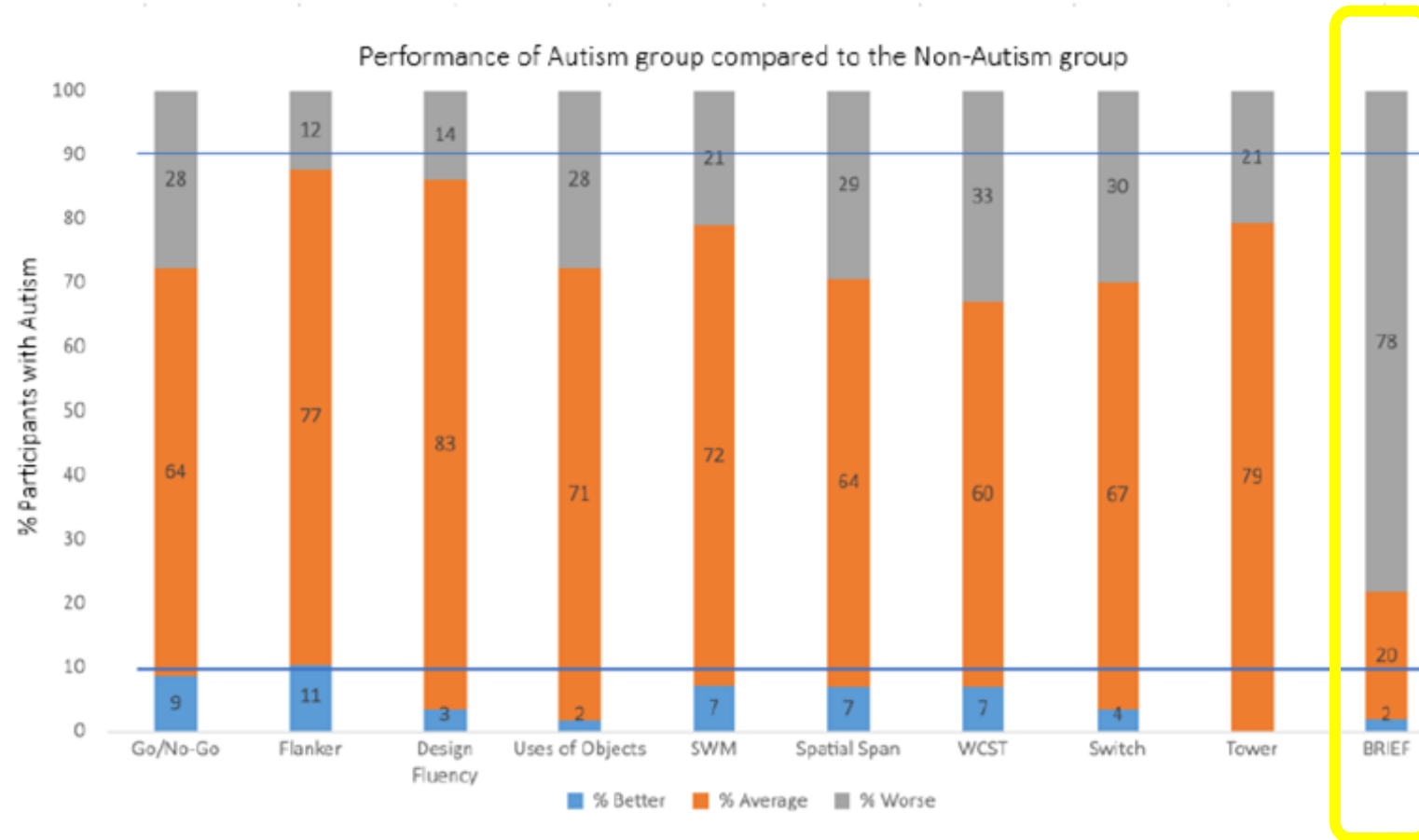
- Jaren '90-'00: Opkomst van neurocognitieve verklaringsmodellen bij autisme:
 - Theory of Mind
 - Centrale coherentie / deel-geheel waarneming
 - Executieve functies

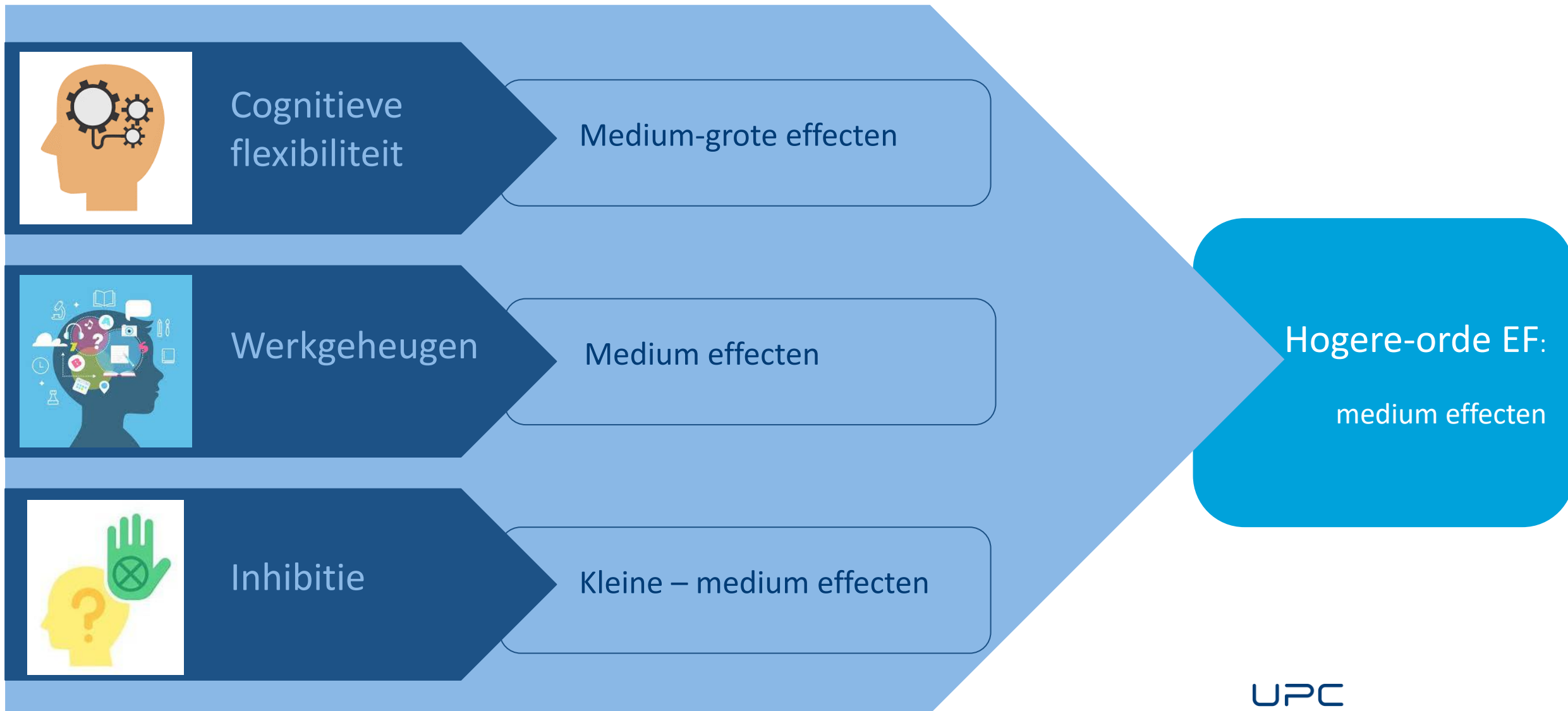
Geen universele moeilijkheden met EF

Gestandaardiseerde taken vs. 'het leven van alledag'

Specifiek profiel?

Maar ... methodologische beperkingen van heel wat studies

Grote individuele verschillen - Karakteristieken van deelnemers:

- Bijkomend ADHD?
- Bijkomende verstandelijke beperking?
- Invloed van leeftijd? Verbetering in EF-vaardigheden bij personen met autisme gelijkaardig aan die bij personen zonder autisme (*Yeung et al., 2024*)

Karakteristieken van neuropsychologische tests en vragenlijsten: niet zo'n goede psychometrische eigenschappen

→ Conclusie: Personen met autisme tonen doorgaans een lagere prestatie op EF-taken. De mate waarin specifieke moeilijkheden al dan niet uniek zijn voor autisme, is niet duidelijk.

EF-moeilijkheden en autisme

- Op groepsniveau worden moeilijkheden beschreven (m.n. op cognitieve flexibiliteit), maar ...
- Niet universeel:
 - Niet alle personen met autisme ervaren moeilijkheden met EF
 - Niet op alle taken worden in dezelfde mate moeilijkheden ervaren.
- Niet specifiek:
 - Ook bij andere doelgroepen worden moeilijkheden beschreven (bvb. personen met ADHD)

EF niet bruikbaar in de context van classificerende diagnostiek

EF in diagnostiek van autisme

Autisme als meerlagig begrip

- Autismespectrumstoornis = psychiatrische classificatie
 - Classificerende diagnose
 - Beschrijving van gedragskenmerken die samen voorkomen
 - Wat-fase van diagnostiek (onderkennend)
- Neurodiversiteitsbeweging kijkt met andere bril naar autisme

Classificerende diagnostiek autismespectrumstoornis

KWALITEITSCENTRUM
DIAGNOSTIEK^{VZW}

Protocollen

DSM-5(-TR): autismespectrumstoornis

(A) Problemen in de sociale communicatie en de sociale interactie

(B) Beperkte, repetitieve patronen van gedrag, interesses en activiteiten

(C) Symptomen aanwezig in vroege ontwikkelingsperiode

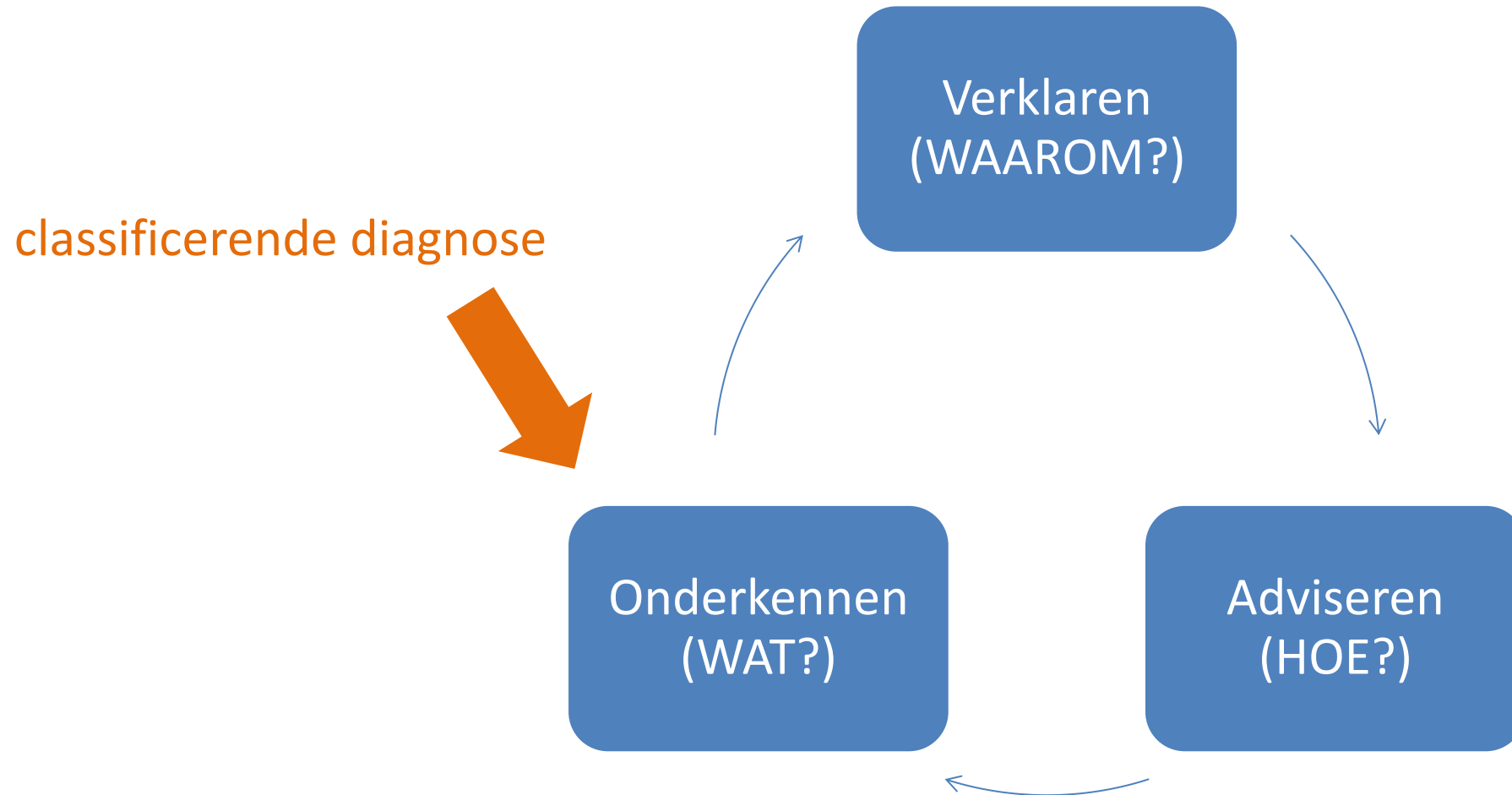
(D) Symptomen veroorzaken klinisch significante lijdensdruk of beperkingen

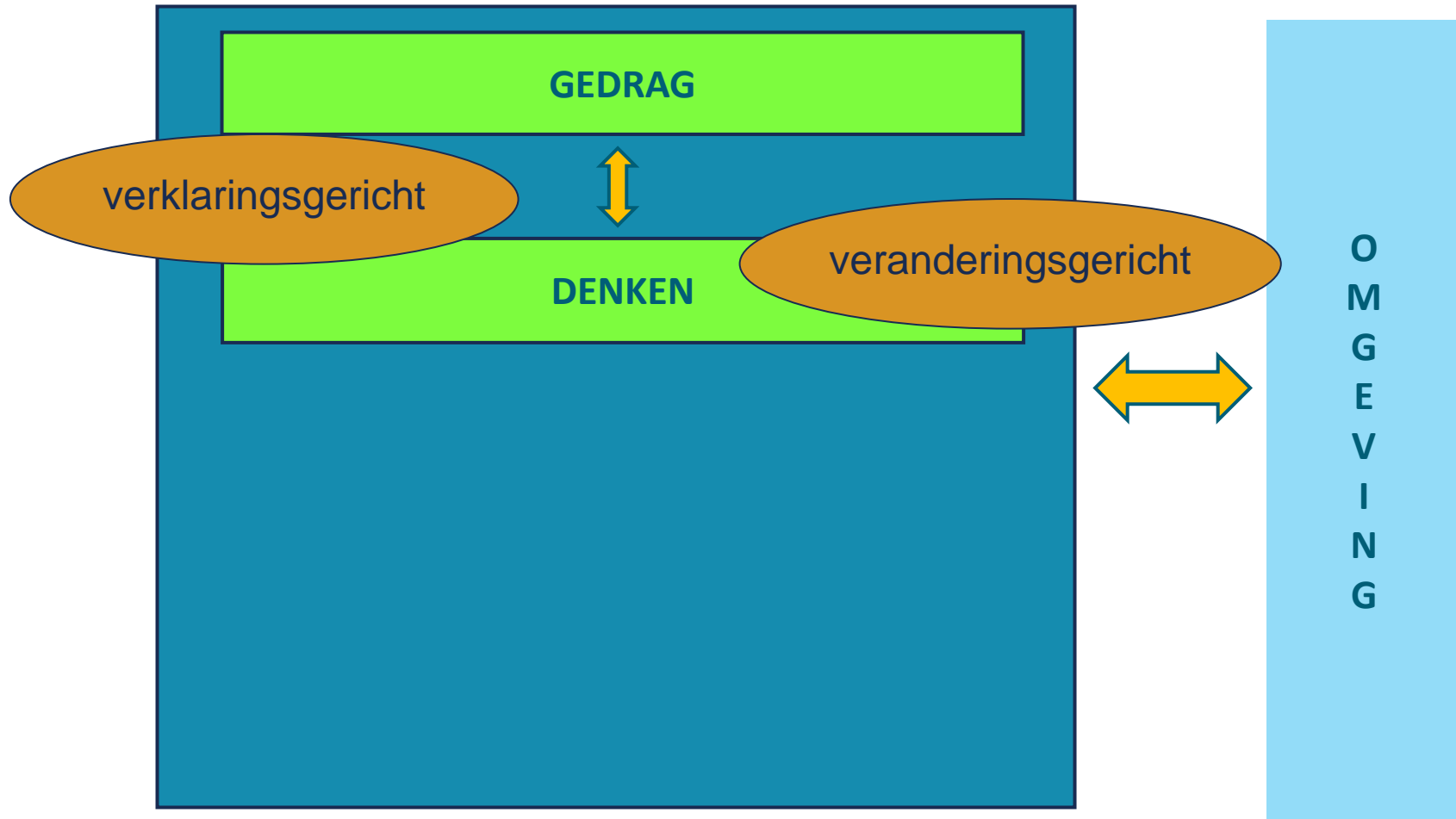
(E) Niet beter verklaard door verstandelijke beperking of globale ontwikkelingsachterstand

DSM-5(-TR): autismespectrumstoornis

- Autismespectrumstoornis is een diagnose op gedragsniveau.
 - Dus geen autismediagnostiek op basis van:
 - EEG-onderzoek
 - Genetisch onderzoek
 - Cognitief onderzoek
- Rol voor cognitief onderzoek?

Het diagnostisch proces

Hoe EF meten?

Neuropsychologische tests en vragenlijsten: niet zo'n goede psychometrische eigenschappen

- Weinig specifiek
- Beperkte constructvaliditeit
- Beperkte ecologische validiteit

- Triangulatieprincipe: neurologische test(en) + vragenlijst
 - Let op! Samenhang tussen deze testen en vragenlijsten is zeer zwak

EF in interventies

Naar een neurodiversiteitsaffirmatieve zorg

Autistic Self-Advocacy and the Neurodiversity Movement: Implications for Autism Early Intervention Research and Practice

Kathy Leadbitter^{1*}, Karen Leneh Buckle^{1,2}, Ceri Ellis¹ and Martijn Dekker^{2,3}

Child and Adolescent Mental Health

Child and Adolescent Mental Health 28, No. 3, 2023, pp. 438–442

doi:10.1111/camh.12663

Debate: Neurodiversity, autism and healthcare

Jonathan Green

University of Manchester, Royal Manchester Children's Hospital, and Manchester Academic Health Sciences Centre, Manchester, UK

Commentary | Open Access | Published: 13 October 2021

Neurodiversity and Autism Intervention: Reconciling Perspectives Through a Naturalistic Developmental Behavioral Intervention Framework

Rachel K. Schuck , Daina M. Tagavi, Kaitlynn M. P. Baiden, Patrick Dwyer, Zachary J. Williams, Anthony Osuna, Emily F. Ferguson, Maria Jimenez Muñoz, Samantha K. Poyser, Joy F. Johnson & Ty W. Vernon

INVITED REVIEW

Neurodivergence-informed therapy

Robert Chapman , Monique Botha

First published: 09 September 2022 | <https://doi.org/10.1111/dmcn.15384>

Addressing the autism mental health crisis: the potential of phenomenology in neurodiversity-affirming clinical practices

Themistoklis Pantazakos^{1,2*} and Gert-Jan Vanaken^{3,4,5*}

Neurodiversiteit:
een nieuwe blik op autisme
en autismehulpverlening

Gert-Jan Vanaken

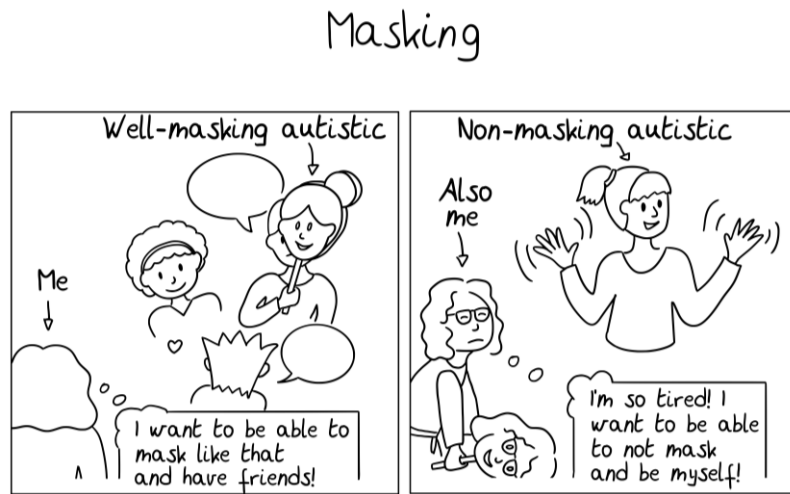
Postdoctoraal onderzoeker (KU Leuven en Universiteit Antwerpen)

gertjan.vanaken@kuleuven.be

Leopold Vanderkelenstraat 32, 3000 Leuven

Naar een neurodiversiteitsaffirmatieve zorg

Doel van interventies is niet het verminderen van autisme kenmerken

Autistic life by @sketchnotesara

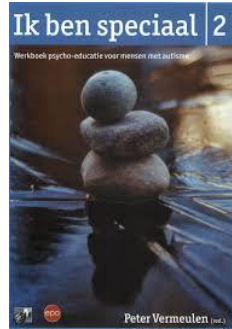
→ Wel: focus op welzijn, veerkracht in het dagelijks leven en ondersteuningsnoden

- Niet zoveel rigoureuus onderzoek naar de effectiviteit van interventies.
- Brede waaier aan verschillende interventies:
 - Gecomputeriseerde methodes
 - Niet-gecomputeriseerde methodes
- Meeste studies tonen effectiviteit aan:
 - Verbetering op getrainde EF-vaardigheid (“near-transfer”)
 - **MAAR** ... weinig evidentie voor generalisatie naar niet getrainde vaardigheden?
 - **MAAR** ... lange-termijn effecten onduidelijk?
 - **MAAR** ... voor niet-gecomputeriseerde interventies geldt: interventies die geen EF-component hebben zijn weinig effectief

Psycho-educatie

- Verklaring voor ervaren moeilijkheden (en krachten)
- Zelf-acceptatie
- Handvaten voor ondersteuning en aanpassing van omgeving

Psycho-educatie

Towards a neurodiversity-affirmative conceptualisation of psycho-education in the context of autism

Lies Van Den Plas^{a,b,c,*}, Gert-Jan Vanaken^{a,b,c}, Jean Steyaert^{b,d},
Kristien Hens^{b,c,e}, Ilse Noens^{a,b}

Highlights

- Autism psycho-education is an important, yet little theorised clinical practice.
- Existing programmes dominantly represent a pathological, outsider view of autism.
- Neurodiversity-affirmative psychoeducation should put lived experiences centre stage.

- Geleefde ervaring centraal zetten
- Materialen uit autistische gemeenschap gebruiken
- Theorievorming uit de autistische gemeenschap

EF en theorievorming vanuit autismegemeenschap

- Autistische burnout (Raymaker et al., 2020):
 - Intense vermoeidheid, verminderde EF-vaardigheden, toename in prikkelgevoeligheid.
 - Veroorzaakt door stress om tegemoet te komen aan de maatschappelijke verwachtingen.
- Autistische inertie (o.a. Rapaport et al., 2023):
 - Moeilijk kunnen starten, stoppen of veranderen van een activiteit.
 - Grote impact op leven van alledag
 - Maar ... Flow-status of hyper-focus
 - Mogelijks verschillende oorzaken, o.a. problemen met EF
- Rol van EF in emotieregulatie.

Take-home messages

- In classificerende diagnostiek (Is er sprake van autisme?): geen rol voor EF
- In verklarende (waarom loopt dit moeilijk?) of indicerende diagnostiek (wat kunnen we doen?): soms een rol voor EF
 - Opgelet: moeilijk meetbare concepten!
 - Hanteer triangulatieprincipe

Take-home messages

- EF en interventies:
 - EF-trainingen zijn effectief, maar hebben beperkte transfer.
 - Belang van psycho-educatie
 - Verhogen van kennis en inzicht
 - Verklaren van ervaren moeilijkheden (en krachten)
 - Verhogen van zelf-acceptatie
 - Aanpassingen in omgeving
 - EF speelt belangrijke rol in recente theorievorming vanuit autistische gemeenschap

Dank voor uw
aandacht!

Pasqualotte et al., 2021

- This study aimed to review the effectiveness of randomized controlled trials or quasi-experimental studies of EF interventions delivered to children and young people (up to 23 years old) with a diagnosis of ASD. A special focus was dedicated to document the effectiveness of computerized and non-computerized cognitive training on (1) EFs and on (2) ASD symptomatology and social skills. Of 2601 studies retrieved, 19 fulfilled the inclusion criteria. Results. Most of the interventions identified were effective in enhancing EFs and reducing symptoms in children and young people with ASD. Limited evidence is available on their generalization to untrained skills (i.e., social abilities) as well as long-term effects. Conclusions. There is growing evidence for overall effectiveness of EF training, particularly when computerized.

EF trainen?

- Verschillende soorten van gecomputeriseerde cognitieve training, fysieke activiteiten en andere interventies.
1. EF-trainingen hebben een effect, maar een beperkte transferEF training appears to transfer, but the transfer appears to be narrow.
 2. *Whether EF gains are seen depends on the amount of time spent practicing.*
 3. *Whether EF gains are seen depends on the way an activity is presented and conducted*
 4. *EFs need to be continually challenged to see improvements – not just used, but challenged.*
 5. *Those with the poorest EFs consistently gain the most from any program that improves Efs*
 6. *Once practice ends, benefits diminish.*
 7. *Often, differences between the treatment and control groups only appear when participants' EF skills are pushed near their limit.*

EF trainen?

- Many different methods have been tried including diverse types of computerized cognitive training (especially working memory training), diverse physical activities (such as aerobic exercise, resistance training, coordinative exercise, yoga, and martial arts) as well as other things such as certain school curricula (including Montessori, Tools of the Mind, Chicago School Readiness Program, and PATHS).